

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาทันตสุขภาพที่พบบ่อยในเด็กวัยเรียน คือ ปัญหาโรคฟันผุ ซึ่งการเกิดโรคฟันผุจะก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา เช่นเกิดความเจ็บป่วย ความทุกข์ทรมานอันเนื่องมาจากอาการปวดที่เรื้อรัง การสูญเสียฟันแท่งก่อนกำหนด เด็กที่มีฟันผุลุกลามเป็นบริเวณกว้างและมีอัตราการผุที่เร็ว จำต้องสูญเสียฟันตั้งแต่อายุน้อย (นพปฎล จันทรผ่องแสง, 2548) ซึ่งการเกิดโรคฟันผุยังส่งผลกระทบต่อระบบอื่น ๆ ของร่างกายด้วย และในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ที่มีแบบแผนการดำเนินชีวิตอย่างเร่งรีบ ทำให้เด็กมีพฤติกรรมในการบริโภคที่เปลี่ยนไปคือรูปแบบของอาหารที่มีส่วนประกอบของแป้งและน้ำตาลเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับการดูแลทันตสุขภาพของนักเรียน ที่ไม่ถูกวิธีและไม่เหมาะสมด้วยแล้ว ก็จะส่งผลให้เกิดฟันผุหรือเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ปัญหาที่จะตามมาอีกอย่างก็คือปัญหาโรคเหงือกอักเสบ

การดูแลสุขภาพช่องปาก เป็นการควบคุมป้องกันการเกิดโรคฟันผุอันดับแรก ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการแปรงฟันเพื่อขจัดแผ่นคราบฟัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการก่อให้เกิดโรคฟันผุให้หมดไปจากผิวฟัน การใช้ไหมขัดฟันเพื่อช่วยในการขจัดแผ่นคราบฟันให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะบริเวณซอกฟันหรือด้านประชิดของฟัน (นิสา เจียรพงศ์, การดูแลเย็บศรีสุข, 2546) การบ้วนปากเพื่อขจัดเศษอาหารชิ้นใหญ่ออกไป ตลอดจนการใช้ฟลูออไรด์เพื่อป้องกันฟันผุ หากเด็กสามารถดูแลสุขภาพช่องปากตนเองได้อย่างถูกวิธีและเหมาะสมก็จะนำไปสู่การมีทันตสุขภาพที่ดี และการมีทันตสุขภาพที่ดีนั้น เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กในวัยเรียน เนื่องจากจะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

การเกิดโรคฟันผุในฟันแท้ โดยทั่วไปจะใช้กลุ่มอายุ 12 ปี เป็นกลุ่มเปรียบเทียบความรุนแรงของโรค ซึ่งพบว่าโรคฟันผุเป็นสาเหตุของการสูญเสียฟันในเด็กกลุ่มอายุ 12 ปี คือ ในขณะที่เด็กส่วนใหญ่มีฟันผุเพียง 1 - 2 ซี่ แต่เด็กกลุ่มอายุ 12 ปี ประมาณ 1 ใน 4 มีฟันผุตั้งแต่ 3 ซี่ขึ้นไป จะเห็นว่าเด็กกลุ่มนี้มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุสูงกว่าเด็กทั่วไป พบว่า มีปัจจัยบางอย่างที่เป็นอุปสรรคต่อการมีสุขภาพช่องปากที่ดีของเด็กวัยนี้ซึ่งต้องให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอุปสรรค ดังกล่าว ตลอดจนการได้รับการเสริมศักยภาพเพื่อให้สามารถจัดการและดูแลตนเองไม่ให้เสี่ยงต่อโรคฟันผุ (วรารักษ์ จีรพงษา และปิยดา ประเสริฐสม, 2545 อ้างถึง ในทวีชัย สายทอง, 2551)

ความรุนแรงของการเกิดโรค จะเห็นได้จากการสำรวจสถานะทันตสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2549 - 2550 โดยกองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พบว่า เด็กอายุ 12 ปี ฟันผุร้อยละ 56.8 ค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน อุด (DMFT) 1.5 ซี่/คน เหงือกอักเสบร้อยละ 58.9 ส่วน พฤติกรรมการแปรงฟัน พบว่า เด็กอายุ 12 ปี แปรงฟันหลังอาหารกลางวัน ที่โรงเรียนทุกวันเพียง ร้อยละ 21.7 และมากกว่าครึ่งหนึ่งที่ไมแปรง เด็กแปรงฟันก่อนนอนร้อยละ 40.1 ซึ่งพฤติกรรมนี้มี แนวโน้มดีขึ้นในเยาวชน ถึงแม้ว่าเด็กจะมีการแปรงฟันก่อนนอน แต่ยังพบว่าเด็กก็ยังบริโภค อาหาร/ เครื่องดื่มหลังการแปรงฟันและดื่มแปรงฟันซ้ำอีกครั้งก่อนนอน โดยพบร้อยละ 15.4 ของ เด็กอายุ 12 ปี ทำพฤติกรรมดังกล่าวทุกวัน แม้ว่ากองทันตสาธารณสุขได้นำกลวิธีเฝ้าระวังและ ส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนประถมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยการเฝ้าระวังการเกิดโรคในช่องปาก โดยนักเรียนจะ ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากปีละ 2 ครั้ง โดยครู การรักษาและฟื้นฟูสภาพเหงือก และฟันให้ใช้งานได้ตามปกติโดยทันตบุคลากรและการป้องกันควบคุมการเกิดโรคในช่องปาก โดย จัดให้มีโครงการทันตสุขภาพในโรงเรียนขึ้น คือ โครงการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน ซึ่งดำเนินการ เพื่อช่วยเหลือส่งเสริมให้นักเรียนมีการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองมากขึ้น แต่ปัญหาฟันผุก็ ยังคงเป็นปัญหาในกลุ่มนักเรียนประถมศึกษาอยู่

สำหรับปัญหาโรคฟันผุของจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ใน ปี 2549 - 2551 เด็กอายุ 12 ปี พบ ฟันผุร้อยละ 90.6, 86.6 และ 87.7 ตามลำดับ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา, 2551)

ผลที่เกิดจากการเกิด โรคฟันผุ เนื่องจากช่องปากเป็นด่านแรกของระบบทางเดินอาหารซึ่ง ทำหน้าที่บดเคี้ยวอาหารและย่อยสารอาหารบางชนิด ก่อนที่จะถูกกลืนไปย่อยต่อในกระเพาะอาหาร และดูดซึมไปใช้ ถ้าหากอวัยวะในช่องปากไม่สามารถทำหน้าที่ได้ตามปกติ ก็จะมีผลกระทบไปถึง ระบบการย่อยอาหาร ทำให้มีกลิ่นปาก มีผลต่อการออกเสียงพูด และการเสริมใบหน้าที่สวยงาม ถ้า สูญเสียฟันไปอาจทำให้ใบหน้ามีลักษณะแถมคอบ ริมฝีปากย่น ออกเสียงพูดไม่ชัดเจน ส่งผลต่อ สถานะจิตของบุคคลและมีผลต่อการพัฒนางานสาธารณสุขด้านอื่น ๆ ด้วย เนื่องจากในการพัฒนา งานด้านสาธารณสุข จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาสุขภาพในช่องปากไปพร้อม ๆ กัน เพราะ ปัญหาสุขภาพในช่องปากไม่ได้มีผลเฉพาะภายในช่องปากเท่านั้น หากแต่มีผลกระทบต่อระบบ อื่น ๆ ของร่างกายด้วย ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพในช่องปากจำเป็นต้องได้รับการรักษา ซึ่งจะสิ้นเปลือง และเสียเวลาในการไปรับการตรวจรักษา ทำให้ต้องเสียเวลาในการประกอบการทำงานอาชีพ การศึกษา รัฐต้องจัดสรรงบประมาณเป็นจำนวนมาก ในการบำบัดในแต่ละปี ทำให้ต้องเสียเงินตรา ต่างประเทศ ประชาชนมีเงินออมลดน้อยลง ประชากรด้อยคุณภาพทั้งสติปัญญา ร่างกายและจิตใจ (พิศาล เทพสิทธิ และกฤษณา อิฐรัตน์, 2546 อ้างถึง ในทวีชัย สายทอง, 2551)

องค์ประกอบที่เป็นสาเหตุของโรคฟันผุ (Dental caries) 4 ประการ คือ จุลินทรีย์ (Microorganisms) สารอาหาร (Substrate) ฟันที่เหมาะสม (Susceptible teeth) และระยะเวลาที่เหมาะสม (Time) การที่เกิดฟันผุได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบทั้ง 4 ครบถ้วน หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งแล้ว จะไม่เกิดฟันผุ (No caries) (นิสา เจียรพงศ์, การุณ เลี้ยวศรีสุข, 2546 อ้างถึง ใน ทวีชัย สายทอง, 2551)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดโรคฟันผุได้แก่ สภาพแวดล้อมในช่องปาก จากทฤษฎีของมิลเลอร์ ได้เน้นและให้ความสำคัญในการเกิดกรดในช่องปากจากแผ่นคราบจุลินทรีย์บนฟัน ทำให้เกิดคำพูดที่ว่า “A clean tooth never decay” ดังนั้นอันดับแรกในการควบคุมโรคฟันผุ คือ การดูแลสุขภาพในช่องปากให้สะอาด

จากที่ได้พบปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กวัยเรียนที่กำลังเติบโตเป็นอนาคตของชาติ จะเห็นได้ว่าอัตราฟันผุ ยังคงสูงอยู่ และจากที่ได้กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า ปัญหาฟันผุในเด็กวัยเรียนมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของเด็กนักเรียนโดยตรง เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาฟันผุในเด็กวัยเรียน การ ศึกษาค้นคว้าจึงมุ่งทำความเข้าใจการดูแลสุขภาพช่องปากของนักเรียน เนื่องจากกลุ่มนักเรียนระดับ ประถมศึกษาเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการดำเนินงานป้องกันทันตสุขภาพ เป็นวัยที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ผลของการดูแลทันตสุขภาพตนเองที่มีต่อการเกิดโรคฟันผุ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ไปเป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมการดูแลทันตสุขภาพ แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาในพื้นที่ต่อไป

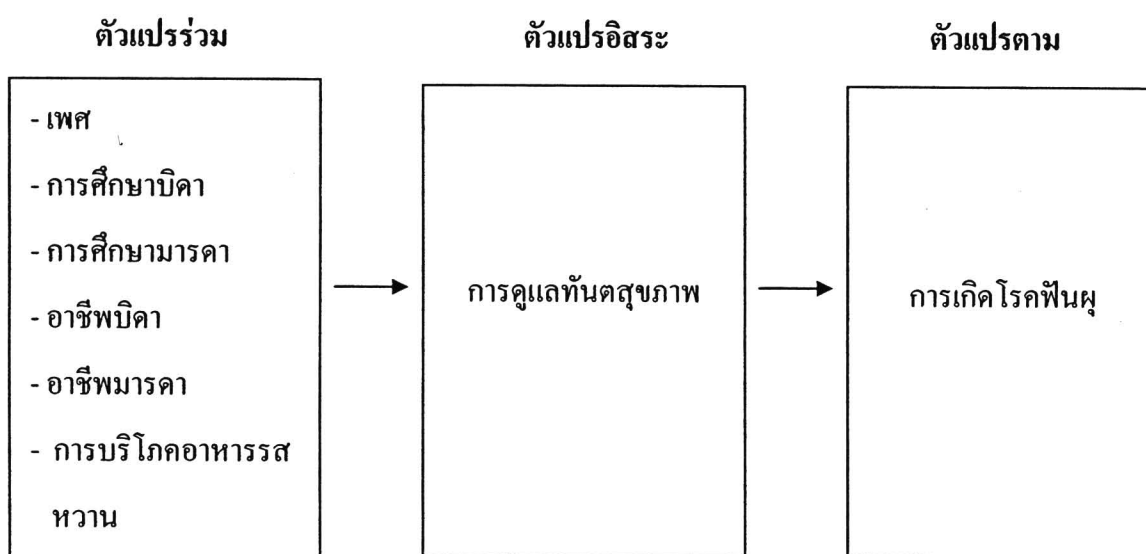
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะฟันผุของนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดูแลทันตสุขภาพตนเองของนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาการดูแลทันตสุขภาพ ที่มีผลต่อการเกิดโรคฟันผุของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีข้อมูลเพศของนักเรียน การศึกษาบิดามารดา อาชีพบิดามารดาและการบริโภคอาหารรสหวานเป็นตัวแปรร่วม

สมมติฐานการวิจัย

การดูแลทันตสุขภาพตนเองของนักเรียน มีผลกับการเกิดโรคฟันผุของนักเรียน ใน
โรงเรียนประถมศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบภาวะการเกิดโรคฟันผุในนักเรียนประถมศึกษา
2. จากวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงการดูแลทันตสุขภาพตนเองของนักเรียน มีผลต่อการเกิดโรคฟันผุ หรือไม่ อย่างไร
3. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาแนวทางการกำหนดกลวิธีในการดำเนินงานส่งเสริมและหาวิธีการแก้ไขป้องกันปัญหาโรคฟันผุของนักเรียนประถมศึกษา
4. เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนจัดกิจกรรมการดูแลทันตสุขภาพของนักเรียน
5. นำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดโรคฟันผุในนักเรียนประถมศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษา การดูแลทันตสุขภาพตนเองที่มีผลต่อการเกิดโรคฟันผุของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ประชากรคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เก็บข้อมูลด้วยการตรวจทันตสุขภาพนักเรียนและสัมภาษณ์นักเรียนตัวอย่างดำเนินการเก็บข้อมูลในเดือนมิถุนายน 2552 โดยมีตัวแปรอิสระที่ศึกษา คือ การดูแลทันตสุขภาพ ตัวแปรตาม คือ การเกิดโรคฟันผุและตัวแปรร่วม คือ เพศของนักเรียน การศึกษาบิดามารดา อาชีพบิดามารดาและการบริโภคอาหารรสหวาน

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การดูแลทันตสุขภาพ อาจจะจำกัดในเรื่องของความจำของนักเรียน เนื่องจากเป็นการถามย้อนหลัง
2. การบริโภคอาหารรสหวานอาจจะจำกัดในเรื่องของความจำของนักเรียนเนื่องจากเป็นการถามย้อนหลัง
3. การวัดการเกิดโรคฟันผุ เป็นข้อมูลการตรวจฟันผุ อุด ถอนในครั้งเดียว โดยนำมารวมเป็นการวัดภาวะฟันผุในปัจจุบัน จึงไม่สามารถระบุเวลาที่ฟันผุในฟันซี่นั้น ๆ ได้

นิยามคำศัพท์

ฟันผุ หมายถึง ฟันที่เคลือบฟันเปลี่ยนเป็นสีขาวขุ่นหรือมีเงาดำและจุดหรือร่องลึก (Precavitated) มองเห็นชัดเจนเชื่อกันโดยใช้เครื่องมือตรวจหารอยผุรวมทั้งฟันผุทุกลาม ผุไม่ลุกลาม ฟันที่อุดแล้วยังผุต่อ ฟันที่อุดแล้วไม่ผุต่อและฟันที่ถูกถอน

ฟันปกติ หมายถึง ฟันไม่ผุ ไม่อุด ไม่ถอน ผุไม่ลุกลาม มีลักษณะเป็นสีขาวหรือขาวขุ่น และเครื่องมือตรวจหารอยผุเชื่อกันไม่ติด

ฟันถอน หมายถึง ฟันที่ถูกถอนออกไปเนื่องจากฟันผุ

ฟันอุดแล้วไม่ผุ หมายถึง ฟันที่ได้รับการอุด แล้วไม่มีการผุใหม่หรือผุซ้ำ

ฟันอุดแล้วผุ หมายถึง ฟันที่ได้รับการอุด แล้วมีการผุใหม่หรือผุซ้ำ

ดัชนีฟันผุ หมายถึง ผลรวมของฟันผุ ฟันถอนและฟันอุด

การบริโภคอาหารรสหวาน หมายถึง ความบ่อยในการบริโภคอาหารรสหวาน 15 ชนิด ได้แก่ อาหารพวกโรตีสายไหม, โอรีโอ, ปร๊าดี้เคลือบคาราเมล, ขนมไข่, ช็อกโกแลต, ขนมปังแฉะ

เฟอร์สอค ไล่, ชูกัส, ท็อฟฟี, โรดีไล่นมข้นหวาน, นมอัดเม็ด, อมยิ้ม, น้ำหวาน, ไอศกรีม, นมเปรี้ยว และน้ำอัดลม (โค้ก แพนต้า สไปรท์) ในรอบ 1 สัปดาห์ที่ผ่านมาของนักเรียน

นักเรียนประถมศึกษา หมายถึง นักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัด นราธิวาส

การดูแลทันตสุขภาพ หมายถึง การทำความสะอาดช่องปากของเด็กนักเรียน การแปรงฟัน ได้แก่ วิธีการแปรงฟัน ช่วงเวลาในการแปรงฟัน ระยะเวลาที่แปรงฟัน และความถี่ในการแปรงฟัน, การใช้ฟลูออไรด์และการใช้ไหมขัดฟันหรือไม่ขัดฟัน

ผลการดูแลทันตสุขภาพ หมายถึง ผลจากการทำความสะอาดช่องปากของนักเรียน ได้แก่ วิธีการแปรงฟัน ช่วงเวลาในการแปรงฟัน ระยะเวลาที่แปรงฟัน และความถี่ในการแปรงฟัน, การใช้ฟลูออไรด์และการใช้ไหมขัดฟันหรือไม่ขัดฟัน

อาชีพ หมายถึง ลักษณะงานที่บิดามารดาทำอยู่เป็นประจำ ทำให้มีรายได้เป็นของครอบครัว ซึ่งจำแนกเป็น 4 กลุ่มคือ อาชีพเกษตรกรรมและไม่ทำงาน รับจ้างทั่วไป รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจและอื่น ๆ (ธุรกิจส่วนตัว อาชีพอิสระ)

การศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดของบิดา มารดา ซึ่งจำแนกเป็น 4 กลุ่ม คือ ต่ำกว่ามัธยม มัธยมศึกษา อนุปริญญาหรือปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี